

supančių fliuvioglacialinių smėlynų gruntinį vandenį, gilesnių spūdinių vandeningųjų sluoksnių ištaka šių aukštų šaltiniuotų Nemuno pašlaičių nepasiekia, todėl čia nėra mineralinių versmių, išsivysčiusi tik gėlo vandens ištaka.

Šiame Merkinės apylinkėse išpūdingai išlinkusiame Nemuno vingyje, neskaitant šaltinių gausos, gamtinių ir istorinių bei archeologinių vertybių, vaizdingame kraštovaizdyje atrasti unikalus gamtos paveldo objektai paskelbti saugotinais paminklais, tai: gūbrys tarp Galvinio ir Bedugnio ežerėlių; Krušonių ir Uciekos skardžiai dešiniajame Nemuno krante; Didžioji Jonionių griova ir Sarkajiedų dauba; Bajorės ir Siuvėjo rėvos; ežerėliai netoli Netiesų kaimo – Dumblys, Giluišis, Netiesa, Netiesėlis. Išties vertas Dzūkijos nacionalinio parko globos net į Merkinės piliakalnį smailuma atsirėmęs vingis ir paupėm tolstantys miškingi aukštesni apyslėniai, įdomūs ir hidrogeologiškai vertingi jo griovose, pašlaičių duburiuose atsivėrę šaltiniai.

Kunigės šaltinis

Šaltinio pavadinimas (sinonimai)	Randamonių šaltinis
Koordinatės (LKS)	x – 509465; y – 5991392
Tyrimo data	2014-12-18
Turistinė vertė	☺ ☺

Adresas ir prieinamumas lankyti

Druskininkų sav., Viečiūnų sen., dešinysis Nemuno paslėnis ties šiauriniais Randamonių kaimavietės vienkiemiais prie Alytaus–Merkinės–Druskininkų plento (magistralinio kelio). Šaltinis yra Mašnyčios ir Grovos upelių (mažieji dešinieji Nemuno intakai) žemupių tarpupio Mašnyčių miške, Randamonių girininkijos 77 kvartale. Važiuojant iš Merkinės, nuo pagrindinės Randamonių–Uciekos (Uciekos) vietinio ir magistralinio kelių sankryžos pavažiavus

link Druskininkų dar 1,5 km, reikia sukti dešinėn į šiaurės vakarus miško keliuku. Jis palei elektros liniją už 500 m atveda į miško laukymę, kur pavaikščiojus papelkėjusios lomos su upeliūkščiu šlaite ir galima surasti krūmyno užgožtą versmę. Ji liejasi apie 250 m į šiaurės–šiaurės vakarus nuo magistralinio kelio, o nuo jos toliau ta pačia kryptimi iki Nemuno lieka dar apie 500 metrų. Apie 250 m į vakarus nuo šaltinio yra Randamonių viensėdija, į kurią ir nutiesta elektros linija. Dzūkijos nacionalinio parko PV paribys.

Orografinė padėtis, hidrogeologinės sąlygos ir aplinka

Palei pat Nemuno slėnį tarp Druskininkų ir Utiėkos dešiniuoju krantu siaurai nusidriekia Ratnyėios fluvio-glacialinė (fIIIgr, vIII–IV) lyguma, kuri apaugusi apie 115–120 m NN silpnai banguotame reljefe auganėiais šilais. Tai pailga senslėnio aukštesnė terasinė lyguma, apklota nestoru smėlio sluoksniu. Jos paviršius vietomis įdubęs nedideliais papelkėjimais (bIV), kartais iškeltas neaukštų kopakalvių (vIII–IV), jų pašaliuose suskaidytas termokarstinių įlomių. Dėl vyraujanėių smėlinių, dažnai net žvirgždingų gruntų ir netoli tekanėio Nemuno vietovė nuotaki ir gerai drenuojama. Į Nemuną, išvagoję šlaitus, leidžiasi iki 110–75 m NN įkritusiais slėniukais Grovos, Mašnyėios upeliai ir kiti upokšniukai. Kai kur labiau erozijos „paplauti“ jų paslėniai gali šaltiniuoti.

Kunigės šaltinis išsilieja bevardžio, į Nemuną įtekanėio upeliūkšėio kairiajame krante. Ištakos vieta – nedidelis duburėlis (sufozinis cirkas) medžiais ir krūmais užgožtame šlaite (apie 112 m NN). Šalia papelkėjusi loma, lyg kažkada buvusi sena molio kasimo (cegelnios) vieta. Jos dugne ir dar matomos vandeniui pažliugusios, viksvinių augalų kupstais gožia-mos užankanėios duobės. Gal iš jų ir kastas molis? Papelkėjusios lomos pakraščiuose rasime dar kelias vangiai

Geležingomis nuosėdomis padengta Kunigės šaltinio ištaka

šaltiniuojanėių dumblingų padrėkimų vietas. Kunigės šaltinis atsiveria iš žvirgždingo smėlio (fIIIgr) sluoksnio nedideliame duburyje, aplink kurį aukštesniuose kranteliuose (pakilumose) suklotas perpūstytas (vIII–IV) smėlis.

Šaltinio ištaka Nemuno slėnio aukšėiausioje terasoje, kiek tolėliau nuo Nemuno. Arėiausias kaimas – Randamonys. Šaltinėlis išteka šalia miško keliuko. Jo ištakos – nedidelis duburys,

Į drėgną pažemėjimą srovėna Kunigės šaltinio srauteliai

iš kurio prasiveržia mažas šaltinėlis, susiliedamas su kitais šaltinėliais, plukdanėiais savo vandeniu į Nemuną. Dabar jis sunykęs, bet dar besiliejanėis. Krentantis (erozinis), nedidelio sufozinio cirko dugne. Nuolat veikiantis, bet mažai vandeningas. Kunigės šaltiniu vadinamas todėl, kad čia viduramžiais vandens atsigerti ir pailsėti sustodavo Lietuvos kunigaikščiai, keliaujantys iš Vilniaus link Gardino. Vis dėlto gal ir dabar vertėtu

iš naujo sutvarkyti šaltinio aplinką, norint jį pritaikyti žmonėms lankyti ir naudoti. Tai būtų ir pagarba šio krašto garsiai istorinei praeičiai, senovės laikmečiui atminti.

Dabartinė būklė ir kaptazas

Šaltinis išteka šalia miško keliuko, nedideliame duburyje, kurio šlaitas 6 m aukščio. Nelankomas, nesutvarkytas. Nėra nuorodų ar informacijos. Anksčiau šaltinis buvo pritaikytas pasiimti vandens, tačiau dabar žmonės nenaudoja jo vandens. Senas rentinys sunyko, vėliau buvo įtvirtintas vamzdis vandeniui nutekėti. Ištakos vietą ir senojo rentinio likučius užgožusi augalija ir krūmai. Vanduo šiaurės vakarų krypties išplova nuteka į upeliūkštį, o toliau į Nemuną.

Vandens fizinės savybės

Vanduo skaidrus. Yra geležies nuosėdų pėdsakų. Išmatavus mobiliu matuokliu (2014-12-18) vanduo buvo 6 °C temperatūros, neutralus (pH – 6,65). Savitasis elektros laidis (SEL – 271 μS/cm), vandens oksidacinis ir redukcinis potencialas (Eh = +135 mV), deguonies (O₂ = 4,49 mg/l).

Vandens cheminės savybės

Šaltinio vanduo gėlas, turi mažai mineralinių medžiagų (277 mg/l), minkštas (bendrasis kietumas 2,88 mg–ekv/l). Vandenyje aptikta labai didelis kiekis (11,9 mg/l) ištirpusios geležies. Padidėjusi chlorido, sulfato ir natrio jonų koncentracija leidžia manyti, kad netoliese yra aktyvesnių tektoninių plyšių, per kuriuos aukštesnės mineralizacijos vanduo patenka į gruntinio vandens sluoksnius.

Šaltinio vanduo priskiriamas kalcio, natrio, magnio hidrokarbonatiniam, chloridiniam, sulfatiniam tipui. Cheminę jo sudėtį galima išreikšti Kurlovo formule:

$$M0,28 \frac{HCO_3 40 Cl 32 SO_4 28}{Ca 58 Na 22 Mg 17} T 6,0 Q.$$

Nustatomo komponento pavadinimas	Nustatyta vertė		
	mg/l	mg-ekv/l	ekv. proc.
Ištirpusių mineralinių medžiagų suma	277		
Sausoji liekana 180 °C	226		
Bendrasis kietumas		2,88	
Karbonatinis kietumas		1,63	
Nekarbonatinis kietumas		1,25	
Anijonai:			
Chloridai, Cl ⁻	45,92	1,30	31,86
Sulfatai, SO ₄ ²⁻	55,10	1,15	28,19
Hidrokarbonatai, HCO ₃ ⁻	99,25	1,63	39,95
Nitritai, NO ₂ ⁻	< 0,02	0,00	0,00

Nitratai, NO ₃ ⁻	0,27	0,00	0,00
Katijonai:			
Natris, Na ⁺	19,20	0,83	21,61
Kalis, K ⁺	4,97	0,13	3,39
Kalcis, Ca ²⁺	44,81	2,24	58,33
Magnis, Mg ²⁺	7,84	0,64	16,67
Amoniakas, NH ₄ ⁺	0,03	0,00	0,00
Kitos analizės:			
pH, pH vienetai 20 °C	7,10		
Permanganato skaičius, mg O/l	2,96		
Bendroji geležis, mg/l	11,90		
Savitasis elektros laidis, μS/cm	314		

Tautosakinės, kraštotyrinės, istorinės žinios

„Mano tėvai, netikras diedukas papasakojo, čia Vytauto laikais, kada pagrindinė magistralė buvo į Gardiną, į Lenkiją, į Vakarų Europą, čia būdavo pravažiavimas, griovys, sakykim, tai čia sustodavo atsigert, dėl ko vadinasi Kunigės šaltinis, tai yra kunigaikščių atsigėrimo vieta, labai geras vanduo buvo ten, kai prasidėjo privatizacija, turtų grąžinimai žmonės, ne tie, kurie buvo iki 1935 metų, atgavo, ėjo, darė ką norėjo. Viską sukirto, nukirto, numetė. Jau to šaltinio nebeliko, ten ben kas galvą nususukt gali. Čia Senasis Vytauto vieškelis, čia būdavo sklypai, čia medžių nebuvo, paskui užaugo. Matot apkasimai, nes kiekvienas savo sklypelį prižiūrėjo. Dabar ar čia su arkliais važiuodavo, ar čia, nežinau. Šaltinis jau prasimušė, jam gyslą nupjovė, čia būdavo, ten tekėdavo, buvo bala. O tas upelis, mes dar patys nešdavom vandenį. Jis ištekėdavo nuo kalno, buvo kaip duobė iškasta, vertėsi vanduo. Čia vamzdžio jokio nebuvo, čia pastoviai mineralai koki. Būdavo tai, kad jis skanus, geras vanduo. Būdavo pastoviai padėta, sukalta latakėlis. Upelis čia iš balos išbėga, jis išdžiūsta. Čia lenkų laikais kasė molį, buvo plytinė, kokios tokios plytos, juokdavosi, tokios nevykusios, lenkiškai – cegelnia. Čia molį kasinėdavo. Čia apačioj molis ant viršaus smėlis, už tai balos yra. Čia visur giliau molis“.

*Pasakojo Jonas Alvydas Petrelis, gim. 1961 m. Randamonių k., gyvena Vilniuje
Užrašė Dalia Blažulionytė*

„Kunigės šalcinis, mes jį vadinom, kadaise sako, kunigaikščiai, šalia jo buvo kelias vieškelis, in Liškiavų, visur, in pilis, kunigaikščiai jodavo, važiuodavo, nu ir jie ten gerdavo, dabar viskas išsinyko. Ten gyveno toki senukai, kaimynai, namų išsiardė Ratnyčion, ten buvo iškasta gražai, padaryta gražai ir iš to šalcinio nešė vandenį.

– Ar neplaudavo akių, ar nebuvo pamačnas?

– Ne, ne ...“

*Pasakojo Emilija Kraunelienė (Petrelytė), gim. 1936 m. Randamonių k.
Užrašė Dalia Blažulionytė*